

ВОДЗЫЎ

на аўтарэферат дысертацыі Буйко Цімура Сяргеевіча
“Этымалагічныя гнёзды дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай
мовах на агульнаславянскім фоне: параўнальна-гістарычны аспект”,
прадстаўленай на атрыманне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук па спецыяльнасцях
10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы

Дысертацыя Ц. С. Буйко з’яўляецца першым у айчынным мовазнаўстве даследаваннем, прысвечаным выяўленню асаблівасцей фарміравання дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў на агульнаславянскім фоне з апорай на методыку пабудовы этымалагічных гнёздаў. Абраная саіскальнікам тэма з’яўляецца *актуальнай* для беларусістыкі, славістыкі, сучаснага параўнальна-гістарычнага мовазнаўства, таму што яе распрацоўка дазваляе:

– вызначыць і апісаць склад асобных лексічных груп, у якіх прадстаўлены дэндралагічныя намінацыі (словы з семантыкай ‘адно дрэва’, ‘сукупнасць дрэў’, ‘частка дрэва’, ‘выраб з дрэва ці яго часткі’) у праславянскай мове і ў гісторыі беларускай і польскай моў; варта адзначыць, што дэндралагічную лексіку ўтвараюць у тым ліку найстаражытнейшыя агульнаславянскія словы, якія маюць высокую культурную нагрузку;

– пашырыць корпус этымалагічных рэканструкцый у галіне славістыцы, удакладніць метадалогію рэканструкцыі і прапанаваць у працэсе пабудовы этымалагічных гнёздаў “адноўленыя” лексемы праславянскай, беларускай і польскай моў, што дае магчымасць больш глыбока разумець фармальныя і семантычныя сувязі між адзінкамі славянскай дэндралагічнай лексікі ў дыяхраніі;

– удакладніць існуючыя гіпотэзы і лінгвістычныя аргументы аб прападзіме індаеўрапейцаў і славян.

Назва дысертацыі адпавядае зместу аўтарэферата.

Саіскальнікам *упершыню* праведзены комплексны аналіз генетычных і словаўтваральных сувязей паміж роднаснымі лексічнымі адзінкамі – дэндралагічнымі намінацыямі, прадстаўленымі ў беларускай і польскай мовах; паказаны характэрныя рысы дэрывацыйных працэсаў, якія тычыліся стварэння праславянскіх слоў з дэндралагічнай семантыкай; сфарміраваны корпус этымалагічных гнёздаў, агульны для дзвюх моў, з вяршынямі *ops-, *berz-, *gruś-/ *kruś-, *dǫb-, *kalin-, *lip-; рэканструяваныя 106 праславянскіх, 28 польскіх лексем, 43 беларускія лексемы. Усё названае вызначае *навуковую навізну* даследавання.

Аб’ёмны корпус рэканструяваных этымалагічных гнёздаў (839 лексем, выбраных з этымалагічных слоўнікаў славянскіх моў, гістарычных, тлумачальных, дыялектных і анамастычных слоўнікаў беларускай і польскай моў, а таксама з лінгвагеаграфічных крыніц), 8 дадаткаў (фрагмент і апісанне этымалагічнага гнязда, змешчанага ў адным з дадаткаў, прыведзены ў тэксце аўтарэферата, с. 14–15), несупярэчліvasць і паслядоўнасць інтэрпрэтацыі аналізуемага матэрыялу, апора на аўтарытэтную лінгвістычную базу (485 пазіцый у бібліяграфічным спісе), апрацацыя работы (удзел у 4 навуковых канферэнцыях;

13 публікацый па тэме работы) даюць падставу меркаваць аб *дакладнасці вынікаў даследавання* (асноўныя навуковыя вынікі дысертацыі прыведзены на с. 17–20 аўтарэферата).

Структура і афармленне аўтарэферата адпавядаюць патрабаванням ВАК Рэспублікі Беларусь. Змест аўтарэферата дае дастатковае ўяўленне аб праблематыцы, метадах і выніках праведзенага даследавання.

Пры безумоўна станоўчым уражанні, якое выклікае аўтарэферат дысертацыі Ц. С. Буйко, падчас чытання тэкста ўзніклі наступныя пытанні і пажаданні:

1. На наш погляд, аўтарэферату не хапае больш падрабязнага асвятлення метадыкі рэканструкцыі і прынцыпаў адбору адзінак, якія з'яўляюцца вяршынямі гнёздаў. Відавочна, што падчас правядзення даследавання былі прааналізаваны не толькі лексемы, аб'яднаныя ў межах 7 гнёздаў (гл. с. 9–12). Чаму для падрабязнага аналізу абраныя менавіта гэтыя 7?

Таксама нам падаецца, што ў аўтарэфераце было б варта шырэй патлумачыць, чаму корпус этымалагічных гнёзд ствараецца агульны для слоў з дзвюх моў, а не асобна для беларускай мовы і для польскай мовы (гл. с. 13).

2. Што ў дысертацыі прымаецца за вяршыню этымалагічнага гнязда – аснова слова ці лексема? На с. 13 у апісанні раздзела 3.4 ідзе гаворка пра асновы слоў (“...гнёзды дэдралагічнай лексікі беларускай і польскай моў, якія ўзыходзяць да сямі асноў...”); на с. 14 прыводзіцца фрагмент гнязда “з вяршыняй **kalina*” – але тут ужо не аснова, а лексема.

3. На с. 18 чытаем: “Пры дэрывацыі праславянскай дэндраніміі выкарыстоўваліся пераважна словаўтваральныя фарманты **-ень/*-ень*, **-іца/*іга/*іка*, **іна/*уна*... і прэфіксы **та-/*то*, **ра-/*ро-*; ...”. Як вядома, *фармант* – гэта той ці іншы словаўтваральны сродак, у тым ліку *прэфікс*. У выказванні *фарманты* і *прэфіксы* нібыта супрацьстаўляюцца. Як інтэрпрэтуюцца ў дысертацыі элементы тыпу **-ень/*-ень*, **-іца/*іга/*іка* – якія гэта фарманты?

Магчыма, абмежаваны аб'ём аўтарэферата не дазволіў саіскальніку больш падрабязна асвятліць асобныя моманты, у сувязі з чым узніклі пытанні.

Дысертацыя Ц. С. Буйко “Этымалагічныя гнёзды дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне: параўнальна-гістарычны аспект” прадстаўляе сабой самастойнае, арыгінальнае, грунтоўнае навуковае даследаванне, якое мае тэарэтычнае і практычнае значэнне для развіцця айчынай гістарычнай беларусістыкі і славістыкі.

Ц. С. Буйко заслугоўвае прысуджэння навуковай ступені кандыдата філалагічных навук па спецыяльнасцях 10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы.

Рэцэнзент
кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дацэнт кафедры рускай мовы
філалагічнага факультэта
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

В.У. Зуева